

Vägledande ställningstagande om ambulerande röstmottagning

Valmyndigheten har det övergripande ansvaret för frågor om val. Myndighetens ställningstaganden, som ger vägledning till valadministrationen, innehåller en redogörelse för myndighetens uppfattning i rättsliga frågor.

Detta ställningstagande har uppdaterats och ersätter därmed tidigare beslutat ställningstagande från den 17 juni 2022.

Sammanfattning

Valnämnden behöver planera den ambulerande röstmottagningen under valperioden och ha god beredskap att boka röstmottagare, också under valhelgen och särskilt på valdagen. Under valperioden ska väljare kunna kontakta valnämnden för att boka röstmottagare. Valnämnden bör kunna ta emot bokningar vardagar dagtid och under valhelgen.

Valnämnden har att, utifrån resurser och geografiska förutsättningar, fatta beslut om hur sent på valdagen en väljare kan få hjälp av en ambulerande röstmottagare. Nämnden bör fatta ett principbeslut som sedan får ligga till grund för bedömningar i de enskilda fallen. Röstmottagarna måste ha möjlighet att hinna tillbaka för att lämna rösten i röstningslokalen. Om en väljare begär hjälp sent på valdagen kan det därför vara för sent att få hjälp att rösta.

Det är viktigt att informera väljaren om att boka ambulerande röstmottagare, hur den ambulerande röstmottagningen går till och vilken utrustning röstmottagarna har med sig.

Gällande rätt m.m.

Väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får om de begär det lämna sina röster i bostaden eller på annan plats till särskilt förordnade röstmottagare, ambulerande röstmottagare. Vid röstmottagning med ambulerande röstmottagare gäller i tillämpliga delar bestämmelserna om röstning och röstmottagning i 7 och 8 kap. och bestämmelserna om röstmottagning i röstningslokal i 10 kap. vallagen. (7 kap. 3 a § vallagen (2005:837))

Syftet med ambulerande röstmottagning är att ge alla väljare så likartade förutsättningar som möjligt att utnyttja sin rösträtt, samtidigt som en godtagbar nivå av valsäkerhet upprätthålls. Rösterna ska hämtas av två röstmottagare som valnämnderna har utsett. Röstmottagarna ska vidare bl.a. ta emot väljarens röst på samma sätt som i en röstningslokal och är, på begäran av väljaren, även skyldiga att hjälpa väljaren att göra i ordning sin röst. Förfarandet liknar förtidsröstning med den huvudsakliga skillnaden att röstningen inte sker i en av kommunerna för ändamålet särskilt iordningställd och för allmänheten tillgänglig lokal utan i den lokal som väljaren befinner sig i. (prop. 2013/14:124, s. 40)

Eftersom det vid ambulerande röstmottagning inte heller inrättas något särskilt röstmottagningsställe kommer det inte att finnas någon plats att lägga ut valsedlar på. Röstmottagarna ska därför ta med sig de valsedelstyper som valadministrationen ska tillhandahålla enligt bestämmelserna i 8 kap. 2 § första stycket vallagen. Inget hindrar dock valnämnderna från att inrätta rutiner som innebär att de ambulerande röstmottagarna även tar med sig de valsedlar som partierna lägger ut på de fasta röstmottagningsställena. (7 kap. 3 och 3 a §§ och prop. 2013/14:124 s. 40 f)

Röstmottagaren har tystnadsplikt. (40 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400))

Bedömning

Planering, tillgänglighet och beredskap

Valnämnden behöver ta strategiska beslut om hur många ambulerande röstmottagare som ska förordnas och vilka dagar och tider som ambulerande röstmottagare ska finnas att tillgå. I beslutet bör beskrivas vad som ska finnas med i bedömningen för om ambulerande röstmottagning kan genomföras. Det kan till exempel handla om tidpunkter för när en väljare ska kunna boka ett besök, avstånd, antal tillgängliga röstmottagarteam, utrustning och antal uppsättningar av sådan. Det måste också vara möjligt för de ambulerande röstmottagarna att hinna till en röstningslokal för att lämna rösten efter att den har tagits emot. Beslutet kan vara ett stöd för att avgöra om det är möjligt att genomföra ett visst besök.

Öppettider och tillgänglighet inom perioden varierar stort för kommuner i landet. Valmyndigheten anser att väljare ska kunna kontakta valnämnden för att boka ambulerande röstmottagare alla vardagar dagtid under den lagstadgade period när valnämnden har sin förtidsröstning.

Väljare kan även begära ambulerande röstmottagare på själva valdagen. Valnämnden behöver planera de ambulerande röstmottagarnas verksamhet så att de efter genomförd röstning på valdagen hinner åka från väljaren till en röstningslokal för att lämna väljarens röst innan röstmottagningen avslutas. Valnämnden bör tydligt informera om vikten av framförhållning vid bokning av ambulerande röstmottagare på valdagen.

Valmyndigheten rekommenderar valnämnden att efter sina förutsättningar fatta beslut om ett sista klockslag för när ambulerande röstmottagning i kommunen alltid bör medges.

Valnämnden bör informera väljarna via sina kanaler om hur den ambulerande röstmottagningen går till och under vilka tider man kan höra av sig för att boka ambulerande röstmottagning. Valnämnden bestämmer tid för besök i samråd med väljaren utifrån geografiska förhållanden och resurser. En väljare som begärt men av någon anledning inte fått ambulerande röstmottagare får vid missnöje hänvisas till att överklaga valresultatet.

Valnämnden avgör när det är för sent att begära hjälp på valdagen utifrån de lokala förutsättningar som finns, till exempel geografiska avstånd och övriga resurser. Att sätta ett generellt sista klockslag för hela landet är inte möjligt och riskerar att påverka väljarnas möjlighet att rösta negativt.

Budröstning ett alternativ i vissa fall

Både ambulerande röstmottagning och budröstning är till för väljare som inte kan ta sig till ett röstmottagningsställe på grund av sjukdom, ålder eller funktionsvariation. Vid ambulerande röstmottagning kan väljaren få hjälp av röstmottagaren eller någon annan med att göra i ordning sina röster på samma sätt som på ett röstmottagningsställe, vilket inte är möjligt vid budröstning. En röstmottagare har dessutom, till skillnad från en privatperson, tystnadsplikt. Valnämnden bör ha en dialog med väljaren och ställa öppna frågor för att kunna göra en korrekt bedömning av behovet i varje enskilt fall. Till exempel kan valnämnden ställa frågan om det finns någon anhörig eller någon annan person som hjälper väljaren regelbundet som kan vara bud istället för att valnämnden ska skicka ambulerande röstmottagare. Valnämnden kan vidare informera om vilka röstningslokaler som har öppet sen eftermiddag, kväll och helg där bud kan lämna väljarens röst. Valmyndigheten anser att en väljare som föredrar att rösta med ambulerande röstmottagning framför budröstning inte ska nekas detta, även om förutsättningarna att rösta med bud skulle vara uppfyllda.

Häkten, SIS-boenden m.m.

Ambulerande röstmottagning är inte avsedd för väljare som är intagna på häkte eller placerade på till exempel boenden som drivs av Statens Institutionsstyrelse, så kallade SIS-boenden. På dessa platser genomför valnämnden förtidsröstning med begränsat öppethållande. Förfarandet är detsamma som vid ambulerande röstmottagning, men regleras som förtidsröstning.

Valsedlar som ska tas med

Det krävs inte att de ambulerande röstmottagarna har med sig alla de valsedlar som finns i en röstningslokal. Förutom väljarförteckning och annan nödvändig utrustning ska de ambulerande röstmottagarna ha med sig blanka valsedlar och partivalsedlar för de partier som har rätt att både få valsedlar upptryckta och har begärt utläggning. Vid val till Europaparlamentet ska röstmottagarna istället ha med sig namnvalsedlar för ovan nämnda partier, eftersom det i normalfallet är dessa som valnämnderna då distribuerar. Valmyndigheten rekommenderar att valnämnden informerar väljaren om vilka valsedlar de ambulerande röstmottagarna har med sig.

Detta ställningstagande har beslutats av Valmyndighetens nämnd. Ställningstagandet har uppdaterats i beslut fattat av kanslichef Anna Nyqvist.